

การศึกษาแนวคิดเรื่อง “เลี้ยว” “ที่” “ขึ้น” “จง” ของขงจื๊อในคัมภีร์หลุนอี่ว

อัมพร วรรณท้วนิช^{1*} นัฏฤดี ปันกิจวานิชเจริญ¹ และ Fuchao Liu¹

¹สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
*jeab123meiyu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดของขงจื๊อในเรื่องเลี้ยว (孝) ความกตัญญู ที่ (悌) เคารพพี่ชาย ขึ้น (信) สัจจะ และจง (忠) ความซื่อสัตย์ โดยศึกษาทำความเข้าใจความหมายผ่านตัวบทสนทนาที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลุนอี่ว ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ปรัชญาจีนมากที่สุด และนำมาวิเคราะห์หาเหตุผลเชิงบรรทัดฐานเพื่อยืนยันคุณค่าคุณธรรมของปัจเจกบุคคล และคุณธรรมของสังคมที่พึงมี ภายในกรอบความสัมพันธ์ 4 กลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง เพื่อสร้างวิถีชีวิตร่วมกันในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมเกลียวและสงบสุข

คำสำคัญ: แนวคิดขงจื๊อ คัมภีร์หลุนอี่ว คุณธรรม

A Study of The Concept of “Xiao, Ti, Xin, Zhong” of Confucius in The Analects

Amporn Waranonwanit^{1*}, Natruddee Pankitwanitjalearn¹, and Fuchao Liu¹

¹Chinese Department Faculty of Humanities and Social Sciences

Nakhon Pathom Rajabhat University

*jeab123meiyu@gmail.com

Abstract

This article presented the concept of Confucius in the matter of Xiao (孝) gratitude, Ti (悌) loving and respecting one's elder brother, Xin (信) trust, and Zhong (忠) faithful. The researcher studied the meanings through dialogues appearing in The Analects scripture which was one of the most important scriptures of China and analyzed the reasons in order to confirm the moral value of the individual and the moral of the society. It can be divided into 4 groups of relationships; the relationship between parents and children, the relationship among siblings, the relationship between friends and friends, and the relationship between administrators and subordinates. To do this, people lived together with harmony and peace in the society

Keywords: Confucius Concept, The Analects, Moral

1. บทนำ

ขงจื้อ (551 - 479 ปีก่อนคริสตกาล) ชื่อชิว ฉายาจ้งหนี่เป็นชาวแคว้นหลู่ (ปัจจุบันอยู่ในมณฑลชานตง) ในปลายยุคสมัยชุนชิว (722 - 481 ปีก่อนคริสตกาล) ขงจื้อเป็นนักการศึกษา นักคิด และนักการเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดังสมัยโบราณของจีน เป็นผู้ก่อตั้ง สำนักขงจื้อ (Confucianism) หรือ หูเจีย (儒家) มีลูกศิษย์ 3,000 คน เคยพาลูกศิษย์ท่องเที่ยวไปยังแคว้นต่าง ๆ รวมระยะเวลาประมาณ 14 ปี หลังจากขงจื้อท่องเที่ยวไปยังแคว้นต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ของส นักขงจื้อแล้วกลับมา ชาวเมืองหลู่ ยกย่องให้ขงจื้อเป็นรัฐบุรุษ ช่วงบั้นปลายชีวิตได้เขียนและเรียบเรียง ชื่อ (詩) ชู (書) ก หนตกรอบระเบียบ หลี่ (禮) เยว่ (乐) และท งานในด้านการศึกษา ขงจื้อถึงแก่กรรมตอนอายุ 73 ปี (479 ปีก่อนคริสตกาล) ในรัชสมัยของเจ้าหลู่โถ่กิง ปรัชญาของขงจื้อมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมและความคิดของคนจีน และยังเป็นคนจีนที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลก

ด้านการศึกษา ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “การสอนไม่แบ่งชนชั้น” (หลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 330) จากคำพูดนี้ได้แสดงถึงวิสัยทัศน์ของขงจื้อว่าเป็นนักการศึกษาที่มีความคิดก้าวหน้าล้ำสมัย เป็นความคิดที่ส่งผลให้คนทุกชนชั้นได้เข้ารับการศึกษาย่างเท่าเทียม จึงทำให้ขงจื้อมีลูกศิษย์มากมายและหลากหลายชนชั้น วิชาที่ขงจื้อสอนให้กับลูกศิษย์เรียกว่า ลิวอี้ (六艺) หกศิลป์ ได้แก่ 1) หลี่ (禮) ขนบจารีตประเพณี ขงจื้อเชื่อว่าทุกคนต่างมีบทบาทหน้าที่ของตน ถ้าทุกคนทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์แบบโดยอยู่ในกรอบของจารีตประเพณี บ้านเมืองก็จะสงบสุข 2) เยว่ (乐) ดนตรีหรือบทกวี 3) เซอ (射) การยิงธนู เป็นศิลปะที่ฝึกให้เกิดความชำนาญเพื่อใช้ในยามศึกสงคราม 4) อี้วี่ (御) ศิลปะในการบังคับรถม้า 5) ชู (書)

การเขียนอักษรจีน ด้วยพู่กันจีนเป็นการฝึกสมาธิหนึ่ง 6) ชู (数) การคิดค นวน เพื่อฝึกสมองให้เฉียบคม ศิลปะทั้งหมดด้านนี้ ถือเป็นศาสตร์ชั้นสูงที่ผู้เป็นผู้นำ หรือมหาบุรุษต้องศึกษา

ด้านการเมืองการ ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “การปกครองโดยธรรมอาจเปรียบได้กับดาวเหนือซึ่งอยู่ในตำแหน่งคงที่ อย่างมีเสถียรภาพ และหมู่ดาวที่ปวงต่างมาลัยล้อม” (หลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 187) จากคำพูดนี้ได้สะท้อนมุมมอง ความคิดของขงจื้อในเรื่องการเมืองการปกครองอย่างชัดเจนว่ามนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะผู้นำประเทศ ผู้นำศาสนา หรือประชาชนทั่วไป จะต้องมีความดีเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิต เมื่อมีความดีก็จะมีผู้คนคอยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ประเทศชาติมั่นคงไม่สั่นคลอน

หลุนอี่ว (论语) เป็นคัมภีร์ที่บันทึกและรวบรวมบทสนทนาระหว่างขงจื้อกับลูกศิษย์และบุคคลอื่น ๆ ในช่วงยุค ขุนชิวจันกั๋ว (春秋战国) 770 - 221 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งถูกบันทึกโดยเหล่าสารานุกรมจากสำนักขงจื้อ คัมภีร์ฉบับนี้มีทั้งหมด 20 หมวด 492 บท คัมภีร์หลุนอี่วถือเป็นบทขึ้นพื้นฐาน (foundational text) ของสำนักขงจื้อ (儒家) หรือเจียปรีชาขงจื้อ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจากความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนที่เป็นครูและศิษย์ร่วมสำนัก เป็นที่มาของประเด็นการถกเถียง วิธีการถกเถียง และขอบเขตของปรัชญาจีน กล่าวได้ว่า การศึกษาปรัชญาขงจื้อผ่านหลุนอี่วถือเป็นกุญแจสำคัญในการเปิด ประตูสู่การศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาจีนโบราณที่ประชาชนชาวจีนยึดถือและนำไปปฏิบัติ (สุวรรณผา สถาอนันท์, 2555) หัวใจหลักของแนวคิดปรัชญาขงจื้อในคัมภีร์หลุนอี่ว คือ มนุษยธรรม หรือ เหริน (仁) ถือเป็นพื้นฐานทางด้านคุณธรรม ที่เริ่มต้นจากรากฐานของครอบครัวก่อน แล้วจึงขยายสู่พื้นที่ในสังคมให้เป็น “ชุมชนมีมนุษยธรรมนั้นงดงาม” (หลุนอี่ว: ขงจื้อ สนทนา, 4:1) จึงกล่าวได้ว่า เหริน (仁) เป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร 2) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง 3) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน 4) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่ง 4 กลุ่มความสัมพันธ์นี้ล้วนเกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ขงจื้อที่ให้ความ สคัญแก่คุณธรรมต่างๆ เช่น ความกตัญญู หรือ เสี่ยว (孝) เคารพพี่ชาย หรือ ที่ (悌) สัจจะ หรือ ซิน (信) ซื่อสัตย์ หรือ จง (忠) ที่จะสร้างวิถีชีวิตร่วมกัน (collective life) ในสังคมให้อยู่ได้อย่างสงบสุข

2. วัตถุประสงค์

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมแนวคิดทางด้านคุณธรรม เสี่ยว (孝) ที่ (悌) ซิน (信) และ จง (忠) โดยศึกษาผ่านตัวบทสนทนาที่ปรากฏในชุดความสัมพันธ์ 4 กลุ่มในคัมภีร์หลุนอี่วเป็นหลัก ได้แก่

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง

3. แนวคิดทางด้านคุณธรรม เสี่ยว (孝) ที่ (悌) ซิน (信) และ จง (忠)

3.1 เสี่ยว (孝): ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร

ตามหลักฐานโบราณคดีของจีน คำว่าเสี่ยว (孝) หรือกตัญญู ถูกใช้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซัง (1600 - 1046 ปีก่อนคริสตกาล) เกี่ยวข้องกับการเซ่นไหว้บรรพชนและสมาชิกอาวุโสท่านอื่นๆที่ล่วงลับไปแล้วในครอบครัว (Donald Holzman, 1998) หากดูจากตัวอักษรจีนของเสี่ยว (孝) ส่วนประกอบด้านบนจะเป็นอักษรเหล่า (老) แปลว่าผู้อาวุโส และ ส่วนประกอบด้านล่างจะเป็นอักษรจื่อ (子) แปลว่าลูก ตัวอักษรเหล่า (老) อยู่เหนือตัวอักษรจื่อ (子) สะท้อนให้เห็นว่าผู้เป็น ลูกมีหน้าที่ให้ความเคารพและดูแลผู้อาวุโสหรือบิดามารดา (Yanxia Zhao, 2007) เห็นได้ว่าขงจื้อได้นำหลักการสอนเรื่อง ความกตัญญูในสมัยราชวงศ์ซังมาปรับใช้ในยุคของขงจื้อและยึดเป็นคุณธรรมส คัญของสำนักขงจื้อถ่ายทอดแนวคิดให้กับลูกศิษย์

ว่ามนุษย์ทุกคนถือกำเนิดมาล้วนมีพ่อแม่เป็นผู้ให้ชีวิต เลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่อยู่รอดในสังคม บุตรและธิดาจึงต้องรู้จักเคารพ และดูแลบุพการีของตน โดยขงจื้อได้ให้แง่คิดสำหรับความหมายและการปฏิบัติตนผ่านตัวบทสนทนา ดังปรากฏในคัมภีร์ หลุนอิว ในที่นี้จะวิเคราะห์บทสท ศัญดังนี้

子游问孝。子曰：今之孝者，是谓能养。至于犬马，皆能有养。不敬，何以别乎？” 《论语·为政 2.7》 (Mao Peiqi, 2010)

จื่อโฮยถามเรื่องความกตัญญู ขงจื้อตอบว่า “ปัจจุบันนี้ความหมายของกตัญญูคือการเลี้ยงดูพ่อแม่ก็พอ ส่วนสุนัขและม้าก็ได้รับการเลี้ยงดูจากคนเหมือนกัน ถ้าหากไม่มีใจเคารพรักต่อพ่อแม่ นั่น การเลี้ยงดูพ่อแม่จะแตกต่างอะไรกับการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงในบ้านเล่า” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 189)

子夏问孝，子曰：“色难。有事，弟子服其劳；有酒食，先生馔；曾是以为孝乎？” 《论语·为政 2.8》 (Mao Peiqi, 2010)

จื่อเซี่ยถามเรื่องความกตัญญู ขงจื้อตอบว่า “บุตรธิดาทำสีหน้าเบิกบานใจเมื่ออยู่ต่อหน้าพ่อแม่ นั้นยากนัก เมื่อมีกิจธุระ ให้ผู้น้อยคอยรับใช้ มีอาหารเครื่องค้ำ ก็จัดเรียงให้ผู้ใหญ่ได้รับประทาน เพียงเท่านั้น ก็เรียกกตัญญูหรือ” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 189)

จากประเด็นที่จื่อโฮยและจื่อเซี่ยลูกศิษย์ทั้งสองของขงจื้อได้ตั้งคำถามกับขงจื้อว่ากตัญญูคืออะไร สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ ประเด็นที่ 1 ขงจื้อได้กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างกตัญญูกับจารีตประเพณี ที่เน้นถึงการ “เคารพ” และ “ไม่เคารพ” เปรียบเทียบถึงความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ ว่าสิ่งใดควรให้ความเคารพและยึดตามกรอบจารีตประเพณีมากกว่ากัน ประเด็นที่ 2 ขงจื้อได้พูดถึงสีหน้าและอารมณ์ที่ควรปฏิบัติต่อบิดามารดา ดังนั้นความหมายของคำว่ากตัญญูในหลักปรัชญาขงจื้อ คือ การให้ความเคารพน้อมน้อม ปรนนิบัติเลี้ยงดูบิดามารดาจากใจจริงและถูกต้องตามประเพณีที่ผู้เยาว์ควรมีต่อผู้อาวุโส

子曰：“事父母几谏。见志不从，又敬不违，劳而不怨。” 《论语·里仁 4.18》 (Mao Peiqi, 2010)

ขงจื้อกล่าวว่า “บุตรธิดาปรนนิบัติบิดามารดาว่ากล่าวตักเตือนอย่างสุภาพ หากท่านไม่รับฟังและไม่ทำตามประสงค์ ยัง ให้เคารพโดยไม่โต้เถียง ถึงเป็นกังวลแต่ก็ไม่รำพัน” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 207)

子曰：“父母在，不远游，游必有方。” 《论语·里仁 4.19》 (Mao Peiqi, 2010)

ขงจื้อกล่าวว่า “เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ไม่เดินทางไกล หากต้องเดินทางไกล ก็ควรบอกหลักแหล่งให้ท่านทราบก่อนไป” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 207)

子曰：“父母之年，不可不知也，一则以喜，一则以惧。” 《论语·里仁 4.21》 (Mao Peiqi, 2010)

ขงจื้อกล่าวว่า “อายุของบิดามารดาไม่รู้ไม่ได้ ด้านหนึ่งเป็นความปิติ อีกด้านหนึ่งเป็นความหวาดกลัว” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 207)

子曰：“三年无改于父之道，可谓孝矣。” 《论语·里仁 4.20》 (Mao Peiqi, 2010)

ขงจื้อกล่าวว่า “สามปีผ่านไปไม่เปลี่ยนแปลงวิถีของบิดา เรียกได้ว่ากตัญญู” (หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา, 2555: 207)

จากตัวบทด้านบนทั้ง 4 ตัวบท ที่ขงจื้อได้พูดถึงแนวปฏิบัติที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบิดามารดาวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) อย่างตั้งอึดใจแบบโง่เขลา (unquestioning filial piety) การทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาเป็นสิ่งที่บุตรควรปฏิบัติ แต่การจะทำหน้าที่ของบุตรที่กตัญญูให้สมบูรณ์แบบนั้นคือการไม่คล้อยตามต่อบิดามารดาที่กระทำไม่ถูกต้องตามท่วงคลองธรรม เมื่อท่านผิดก็ควรมีการทัดทานหรือว่ากล่าวตักเตือนอย่างอ่อนน้อม เพื่อเตือนสติท่าน

2) เอาใจใส่ (attentive) เมื่อบิดามารดายังมีชีวิตก็ควรอยู่ดูแลท่าน ไปไหนมาไหนควรบอกกล่าว เพื่อไม่ให้ท่านกังวล รวมถึงใส่ใจในอายุขัยของท่านว่าอายุมากขึ้นสังขารก็จะต้องร่วงโรยไปตามกาลเวลาพร้อมกัน

3) จารีตประเพณี (propriety) ความกตัญญูในความหมายของขงจื้อสะท้อนหลักความเป็นมนุษย์ธรรมของบุตรที่มีต่อบุพการี คือ เลี้ยงดูตอนมีชีวิต จัดพิธีฝังศพและเซ่นไหว้วิญญาณเมื่อบุพการีสิ้นใจตามหลักจารีตประเพณี ให้สมเกียรติที่เลี้ยงดูลูกจนเติบโตใหญ่ เพราะฉะนั้นจึงต้องตอบแทนพระคุณของบุพการีเชิงสัญลักษณ์อย่างยิ่งใหญ่ (สุมพร ฉันทสิทธิ์พร, 2561)

3.2 ที่ (弟): ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง

เมื่อพิจารณาจากตัวอักษรจีน หากดูจากตัวอักษรจีนของที่ (弟) ส่วนประกอบด้านซ้ายจะเป็นอักษรคำว่าซิง (心) แปลว่าหัวใจ และส่วนประกอบด้านขวาจะเป็นอักษร 弟 แปลว่าน้องชาย เมื่อนำสองคานี้มาประกอบรวมกันก็จะให้ความหมายว่าน้องชายเคารพพี่ชายจากใจจริง (Xinhuzidian, 2011) โดยลูกศิษย์ขงจื้อได้ให้แง่คิดสำหรับความหมายและในตัวบทสนทนา ดังปรากฏในคัมภีร์หลุนอิว ดังนี้

有子曰：“其为人也孝弟而好犯上者，鲜矣；不好犯上而好作乱者，未之有也。君子务本，本立而道生。孝弟也者，其为仁之本与！” 《论语·学而 1.2》 (Mao Peiqi, 2010)
โฮยจื่อกล่าวว่า “ผู้ที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดาและเคารพเชื่อฟังที่ น้อยมากที่จะขัดแย้งคำสั่งผู้บังคับบัญชา ผู้ที่ไม่ขัดแย้งคำสั่งผู้บังคับบัญชา ไม่มีเลยที่จะก่อความวุ่นวาย วิญญาณตั้งมั่นใส่ใจเป็นรากฐานในการทำงาน เมื่อรากฐานดีแล้ว มรรควิธีจึงเกิด กตัญญูต่อบิดา เคารพเชื่อฟังพี่ชาย เป็นรากฐานแห่งมนุษยธรรมอย่างแน่แท้” (หลุนอิว: ขงจื่อสนทนา, 2555: 181)

แก่นแท้ของค สอนในคัมภีร์หลุนอิวคือ “มนุษยธรรม” และค ข่า “รากฐาน” แห่งมนุษยธรรมในตัวบทนี้ตีความได้ว่า ความกตัญญูต่อบิดามารดาและการเคารพเชื่อฟังพี่ชายเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้สึกที่จะปฏิบัติในครอบครัว บังเจกบุคคลและขยายวงกว้างสู่สังคม เมื่อมีรากฐานที่มั่นคงการใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์กับมนุษย์ก็จะไม่เกิดความวุ่นวาย จึงกล่าวได้ว่า “รากฐาน” ของความกตัญญูและการให้ความเคารพเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์อื่น ๆ ในสังคม

3.3 ซิน (信): ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน

เมื่อพิจารณาจากตัวอักษรจีน หากดูจากตัวอักษรจีนของซิน (信) ส่วนประกอบด้านซ้ายจะเป็นอักษรคำว่าเหริน (人) แปลว่าคน และส่วนประกอบด้านขวาจะเป็นอักษรคำว่าเหยียน (言) แปลว่าวาจา เมื่อนำสองคานี้มาประกอบรวมกันก็จะให้ความหมายว่าคำพูดของคน (Xinhuzidian, 2011) โดยขงจื้อได้ให้แง่คิดสำหรับความหมายและในตัวบทสนทนาดังปรากฏในคัมภีร์หลุนอิว ดังนี้

子曰：“人而无信，不知其可也。大车无輓，小车无軛，其何以行之哉？” 《论语·为政 2.22》 (Mao Peiqi, 2010)
ขงจื่อกล่าวว่า “การเป็นคนที่ไม่มีความซื่อสัตย์ เราไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรได้ รถคันใหญ่ที่ไม่มีไม่เพลลา และรถคันเล็กที่ไม่มีความซื่อสัตย์ จะวิ่งไปได้อย่างไรกัน” (หลุนอิว: ขงจื่อสนทนา, 2555: 192)

子以四教：文，行，忠，信。 《论语·述而 7.25》 (Mao Peiqi, 2010)
ขงจื่อสอนเนื้อหาความรู้สี่วิชา ได้แก่ ตำราประวัติศาสตร์ จริยธรรม ความซื่อสัตย์ และความน่าเชื่อถือ (หลุนอิว: ขงจื่อสนทนา, 2555: 236)

จากตัวบทแรกของจื่อได้ใช้การเปรียบเทียบสัจจะของคนก็เหมือนกับรถที่ต้องมีคานและเพลไว้คอยบังคับให้เคลื่อนย้ายไปข้างหน้า คนก็เช่นกันต้องใช้คาพูดที่เชื่อถือได้เพื่อติดต่อสื่อสารสร้างสัมพันธภาพทางสังคมให้เกิดความเสถียรภาพ และตัวบทที่สองเป็นบทที่เน้นย้ำถึงวิธีการอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ของจื่อเองว่าต้องมีความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติที่เกี่ยวข้องคุณธรรม ปลูกฝังให้ลูกศิษย์มีความซื่อตรงและมีสัจจะ

3.4 จง (忠): ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง

เมื่อพิจารณาจากตัวอักษรจีน หากดูจากตัวอักษรจีนของจง (忠) ส่วนประกอบด้านบนจะเป็นอักษรคำว่าจง (中) แปลว่าเป็นกลาง และส่วนประกอบด้านล่างจะเป็นอักษร 心 (心) แปลว่าหัวใจ เมื่อ สองคานี้มาประกอบรวมกันก็จะให้ความหมายว่าจิตใจที่เป็นกลาง ซื่อตรง (Xinhuaazidian, 2011) โดยจื่อได้ให้แง่คิดสำหรับความหมายและในตัวบทสนทนา ดังปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ ดังนี้

定公问：“君使臣，臣事君，如之何？”孔子对曰：“君使臣以礼，臣事君以忠。”《论语·八佾 3.19》(Mao Peiqi, 2010)

ตั้งถามว่า “ผู้ปกครองควรใช้ขุนนางอย่างไร ขุนนางควรรับใช้เจ้าผู้ปกครองอย่างไร” ขงจื่อตอบกลับว่า “เจ้าผู้ปกครองควรใช้ขุนนางตามหลี่ ขุนนางควรรับใช้เจ้าผู้ปกครองด้วยความซื่อสัตย์ภักดี” (หลุนอี่: ขงจื่อสนทนา, 2555: 199)

子张问政。子曰：“居之无倦，行之以忠。”《论语·颜渊 12.14》(Mao Peiqi, 2010)
จื่อจางถามเรื่องการปกครอง ขงจื่อตอบว่า “ดำรงตำแหน่งหน้าที่อย่างไม่เกียจคร้าน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ภักดี” (หลุนอี่: ขงจื่อสนทนา, 2555: 289)

จากบทสนทนาที่ศิษย์ทั้งสองของจื่อได้ตั้งคำถามในด้านการเมืองและการปกครอง คำตอบของจื่อได้สะท้อนความคิดและเรียกร้องให้ผู้ปกครองต้องมีความเที่ยงธรรมและรักษาขนบจารีต (หลี่) ส่วนผู้อยู่ใต้ปกครองก็ควรทำหน้าที่ของตนเมื่อถึงขีด ขงต หนึ่งอย่างสุดความสามารถและซื่อสัตย์ภักดี

4. บทสรุป

จากการศึกษาและท ความเข้าใจต่อแนวคิดของจื่อในคัมภีร์หลุนอี่เกี่ยวกับเรื่องเสี่ยว (孝) ความกตัญญู ที่ (悌) เคารพพี่ชาย ซิน (信) สัจจะ และจง (忠) ความซื่อสัตย์ ในกรอบความสัมพันธ์ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง คือการแสดงให้เห็นเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมในทางปรัชญาของจื่อได้แก่การสร้างพื้นที่ทางสังคมให้เป็นชุมชนที่มีมนุษยธรรมโดยเริ่มจากครอบครัว บังเจกบุคคล สูพื้นที่สาธารณะ

บิดามารดาเป็นผู้ให้ก หนด ให้ชีวิตใหม่แก่บุตรธิดา การตอบแทนบุญคุณที่สะท้อนถึงคุณธรรมนั้นคือความกตัญญู ซึ่งความกตัญญูที่จื่อกล่าวไว้นั้น มิใช่เพียงการเลี้ยงดูอย่างเดียวนั้น แต่ต้องมีความเคารพและใส่ใจอยู่ด้วย มิเช่นนั้นก็ไม่ต่างไปจากการเลี้ยงสัตว์ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของบิดามารดากับบุตรนั้น เป็นการผูกพันจากครอบครัว สู่ชุมชน ดังนั้นการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม เสี่ยว (孝) การกตัญญู ที่ (悌) การให้ความเคารพพี่ชายและผู้อาวุโส สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ไปยังมิติอื่น ๆ ได้ เช่น การสร้างอาชีพ การเล่นการเมือง หรือด้านการศึกษา ขงจื่อให้ความสำคัญระหว่างมิตรสหายเพราะเป็นพื้นที่ที่ชี้พัฒนาตัวบุคคลในด้านจริยธรรม การถือ ซิน (信) สัจจะ ในหมู่มิตรสหายจึงเป็นสิ่งส คัญ ส่วนในระบบภาครัฐ ขงจื่อได้ให้ หนักแก่ผู้ถืออำนาจ หรือผู้ปกครอง จะต้องมีความเที่ยงธรรม มีมนุษยธรรม ยึดหลักจารีตประเพณี จะทำให้ผู้อยู่ใต้การปกครองเคารพเชื่อฟัง และยอมรับในตัวผู้้น าโดยสรุปได้ว่าคุณธรรมพื้นฐานในด้าน ความกตัญญู เคารพพี่ชาย สัจจะ และความซื่อสัตย์เป็นรากฐานแห่งสังคมอุดมคติในปรัชญาของจื่อ ถ้ารู้จักนาคาสอนเหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ก็อาจจะช่วยป้องกัน แก้ปัญหาของสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- วารสาร อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2553). **ดนตรีในวัฒนธรรมจีนโบราณ**. ค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2563 จาก http://jintanab.blogspot.com/2010/07/blog-post_16.html
- ศรัญญา อรุณขจรศักดิ์. (2559). คุณธรรมความกตัญญูในจริยศาสตร์ขงจื้อ. **สร้างแผนที่จริยศาสตร์**, (111 - 198). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- สยมพร ฉันทสิทธิพร. (2560). ปัญญาชนจีนยุคโบราณกับการรับราชการ. **วารสารจีนศึกษา**, 10 (1), 31 - 55.
- สยมพร ฉันทสิทธิพร. (2561). หลักความสัมพันธ์ท่าประการและหลักบรรทัดฐานสามมมองของหลักจริยธรรมกับการรักษา เสถียรภาพของสังคมจีน. **วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 7 (2), 247 - 261.
- สุวรรณา สถาอนันท์. (2555). **(แปลและเขียนบทนำ) หลุนอี๋ขงจื้อสนทนา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Donald Holzman. (1998). The Place of Filial Piety in Ancient China. **Journal of the American Oriental Society**. 118 (2), 185 - 199.
- Yanxian Zhao. (2007). **Father and Son in Confucianism and Christianity: A Comparative Study of Xunzi and Paul**. (17 - 19). Portland: Sussex Academic Press.
- 毛佩琦(Mao Peiqi). (2010). **图解论文**. 沈阳: 万卷出版社公司.
- 新华字典**(Xinhua Zidian). (2010). 北京: 商务印书馆.
- 于丹(Yu Dan). (2006). **于丹《论语》心得**. 北京: 中华书局出版社.